

UYDA YAKKA TARTIBDA TA'LIM OLAYOTGAN BOLALARNING MAKTAB MUHITIGA INTEGRATSIYASI

Kamolova Guljaxon Abdukarimovna
Paxtakor tumani 2-umum ta'lim maktabi
boshlang'ich sinf o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ilgari faqat uyda yakka tartibda ta'lim olishga majbur bo'lgan bolalarning bugungi kunda umumta'lim maktablariga integratsiyalashuvi, inklyuziv ta'limning boshlang'ich sinf pedagogikasi uchun ahamiyati va bu jarayondagi psixologik-metodik yondashuvlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, individual ta'lim, fasiliator, adaptator, differensial yondashuv

Hozirgi davrda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar barcha bolalar uchun teng ta'lim imkoniyatlarini yaratishga qaratilgan. Inklyuziv ta'lim tamoyillari asosida sog'lig'i yoki boshqa sabablarga ko'ra uyda ta'lim olayotgan bolalarni ham umumta'lim maktablari jarayoniga jalb etish dolzarb masalaga aylandi. Bu jarayon nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy ahamiyatga ham egadir.

Аннотация: В данной статье анализируются процессы интеграции детей, которые ранее были вынуждены обучаться только индивидуально на дому, в общеобразовательные школы, значение инклюзивного образования для педагогики начальных классов, а также психолого-методические подходы в данном процессе.

Ключевые слова: инклюзивное образование, индивидуальное обучение, фасилитатор, адаптатор, дифференцированный подход.

Annotation: This article analyzes the integration of children who were previously forced to receive only individual home-based education into general secondary schools, the importance of inclusive education for primary school pedagogy, and the psychological and methodological approaches involved in this process.

Keywords: inclusive education, individual education, facilitator, adaptor, differentiated approach.

Inklyuziv ta'lim nima? Inklyuziv ta'lim (lotincha *includere* – “o'z ichiga olaman”, “qamrab olaman”) — bu davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi bo'lib, sog'lig'ida nuqsoni bo'lishidan qat'i nazar, barcha bolalarning umumta'lim maktablarida o'z tengqurlari bilan birga ta'lim olish jarayonidir. Ilgari uyda yakka tartibda ta'lim olgan bolalar bugungi kunda jamiyatdan uzilib qolmasliklari uchun maktab muhitiga jalb qilinmoqda. bu barcha bolalarga, ularning jismoniy, aqliy yoki ijtimoiy holatidan qat'i nazar, teng imkoniyatlar asosida ta'lim berish tizimidir. Bugungi kunda uyda ta'lim olayotgan bolalarning ham umumta'lim maktablariga jalb qilinishi, ularning ijtimoiylashuvi va bilim olish jarayonida faol ishtirok etishi inklyuziv ta'limning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi nuqtai nazaridan qaralganda, har bir bola individual yondashuvni talab qiladi. Uyda ta'lim olayotgan bolalar ko'pincha sog'liq bilan bog'liq muammolar sababli an'anaviy maktab muhitidan chetda qoladilar. Ammo zamonaviy pedagogik yondashuvlar ularni sinf jamoasiga moslashtirish, tengdoshlari bilan hamkorlikda o'qish imkoniyatini yaratishni ko'zda tutadi.

Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi – bolaning qobiliyatini ochish, uning shaxs sifatida shakllanishiga yordam berish va jamiyatda o'z o'rnini topishiga ko'maklashishdir. Bu jarayon nafaqat maxsus ehtiyojli bolalar uchun, balki sog'lom bolalar uchun ham bag'rikenglik va insonparvarlik maktabi hisoblanadi. Yaqin o'tmishda sog'lig'ida nuqsoni bor bolalar uchun yagona yo'l — uyda yakka tartibda ta'lim olish edi. Bu usul bolaga akademik bilim bersa-da, uni jamiyatdan, tengqurlaridan va ijtimoiy moslashuvdan butunlay uzib qo'yar edi.

Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimidagi eng katta islohotlardan biri — **inklyuziv ta'limning** joriy etilishi bo'ldi. Endilikda “uyda ta'lim” tushunchasi o'rnini “maktabdagi teng imkoniyat” tushunchasiga bo'shatib bermoqda.

O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi qonuni va tegishli Prezident farmonlariga asosan, bolalarning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan o'quv dasturlari joriy etilmoqda. Ushbu qonun hujjatlari ta'lim tizimini “**bola maktabga moslashishi kerak**” degan eski qarashdan, “**maktab har bir bolaning ehtiyojiga moslashishi shart**” degan insonparvar tamoyilga o'tkazdi. Bu qonunlar-nogironligi bor bolalarni to'rt devor ichidan chiqarib, ularni jamiyatga qaytarishning huquqiy poydevoridir.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi endi faqat “shaxmat taxtasi” kabi bir xil o'quvchilarga dars o'tmaydi. U endi **fasilitator** (ko'makchi) va **adaptator** (moslashtiruvchi) vazifasini bajaradi. Uning asosiy maqsadi uyda o'qishga odatlangan boladagi "ijtimoiy qo'rquv"ni yengish va uni jamoaga qo'shishdir. Uyda ta'lim olayotgan bolalarning maktabga moslashuvi bosqichma-bosqich amalga oshirilishi kerak. Dastlab qisqa muddatli darslarda ishtirok etish, keyinchalik to'liq kunlik ta'limga o'tish tavsiya etiladi. Bu jarayonda psixolog, defektolog va otionalarning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich ta'lim pedagogikasida inklyuziv yondashuv quyidagi natijalarga olib keladi: - bolalarning ijtimoiylashuvi kuchayadi; - tengdoshlari bilan muloqot qilish ko'nikmalari rivojlanadi; - o'ziga bo'lgan ishonch ortadi; - ta'lim sifati yaxshilanadi.

Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta'lim – bu nafaqat ta'lim tizimidagi yangilik, balki insonparvarlik tamoyillariga asoslangan pedagogik yondashuvdir. Uyda ta'lim olayotgan bolalarning maktab jamoasiga qo'shilishi ularning kelajakdagi muvaffaqiyatli hayoti uchun mustahkam poydevor yaratadi. Inklyuziv sinflarda eng samarali usul — sog'lom o'quvchilar orasidan “ko'ngilli yordamchi” larni shakllantirishdir. Uyda ta'lim olgan bolalar uchun maktabdagi shovqin dastlab stress bo'lishi mumkin. O'qituvchi sinfda “Sokin burchak” (Relaxation zone) tashkil etib, unda yumshoq o'yinchoqlar yoki quloqchinlar bo'lishini tavsiya qilaman.

Inklyuziv ta'limning muvaffaqiyati uchta bo'g'inga bog'liq: **O'qituvchi - Ota-ona- Bola**. Boshlang'ich ta'lim bosqichi bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim davr hisoblanadi. Aynan shu bosqichda o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchi, muloqot ko'nikmalari va bilim olishga qiziqishi shakllanadi. Uyda ta'lim olayotgan bolalarni maktab muhitiga bosqichma-bosqich jalb etish ularning psixologik holatini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Pedagog quyidagi vazifalarni amalga oshirishi lozim:

- individual ta'lim rejasini ishlab chiqish;
- differensial yondashuvni qo'llash;
- ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish;
- sog'lom va qo'llab-quvvatlovchi sinf muhitini yaratish.

Inklyuziv sinfda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi va psixolog sifatida ham faoliyat yuritadi. U bolalar o'rtasida mehr-oqibat, hurmat va hamkorlik muhitini shakllantiradi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi dars jarayonida inklyuzivlikni ta'minlash uchun quyidagi metodlardan foydalanishi tavsiya etiladi:

1. Differensial yondashuv: Barcha bolalarga bir xil talab qo'ymaslik kerak. Masalan, matematik misollarni yechishda, maxsus ehtiyojli bolaga topshiriqning soddalashtirilgan shakli yoki ko'rgazmali qurollar yordamida tushuntirilgan varianti beriladi.

2. "Do'stlik ko'prigi" metodi: Sinfidagi boshqa o'quvchilarga inklyuziv ta'limning mazmunini tushuntirish lozim. Bolalarga uyda o'qigan do'stlarining maktabga kelishi katta yutuq ekanligini va ularga yordam berish insoniy burch ekanligini uqtirish kerak. Muhim eslatma: Inklyuziv ta'lim-bu bolani maktabga majburlab olib kelish emas, balki maktabni bolaning ehtiyojlariga moslashtirishdir.

Xulosa

Maktab - bu hayotning kichik bir modeli. Inklyuziv ta'limesa zamonaviy ta'lim tizimining muhim yo'nalishidir. Va bu faqatgina qonun talabi emas, bu - jamiyatning ma'naviy yetuklik imtihonidir. Uyda ta'lim olayotgan bolalarning maktab hayotiga jalb etilishi ularning bilim saviyasi, ijtimoiy faolligi va mustaqil hayotga tayyorgarligini oshiradi. Bu insonparvarlik va tenglik tamoyillariga asoslangan pedagogik yondashuv hamdir. Uyda ta'lim olayotgan bolalarning maktab hayotiga faol jalb etilishi nafaqat ularning bilim darajasini oshiradi, balki ijtimoiy hayotga tayyorlaydi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi bu jarayonning markazida turadi. Bizning vazifamiz-uyda ta'lim olgan bolalarga nafaqat harf o'rgatish, balki ularga **baxtli bolalik va mustaqil kelajak** hadya etishdir. Maktab barcha uchun ochiq dargohga aylangandagina, biz haqiqiy insonparvar jamiyat qura olamiz. Biz maktab ostonasidanoq bolalarni bir-biridan ajratishni to'xtatsak, kelajakda hech qanday to'siqlarsiz, hamma uchun ochiq va adolatli davlatni qura olamiz. Uyda ta'lim olgan bolaning maktab partasida o'tirib, sinfdoshi bilan qo'l berib ko'rishishi — bu bizning eng katta yutug'imiz, ta'lim tizimidagi haqiqiy inqilobimizdir. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi esa bu jarayonda mustahkam poydevor vazifasini bajaradi

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020 yil
2. Vazirlar Mahkamasining Qarori. “Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida inklyuziv ta’limni tashkil etish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”. – Toshkent, 2021-yil 12-oktabr, 638-son.
3. Nurkeldiyeva D.A. Inklyuziv ta’lim: nazariya va amaliyot. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: “Pedagogika”, 2021.
4. Gajdukevich S.S. Inklyuziv ta’lim muhitini tashkil etishning ilmiy-metodik asoslari. – Metodik qo‘llanma, 2020.